

Aldersgrensene i pensjonssystemet

Impact case forskning

TALL

SOM FORTELLER

NOTATER / DOCUMENTS

2024/17

I serien Notater publiseres dokumentasjon, metodebeskrivelser, modellbeskrivelser og standarder.

© Statistisk sentralbyrå

Publisert: 1. mars 2024

ISBN 978-82-587-1939-4 (elektronisk)

ISSN 2535-7271 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall Tall finnes ikke på dette tidspunktet fordi kategorien ikke var i bruk da tallene ble samlet inn.	.
Tallgrunnlag mangler Tall er ikke kommet inn i våre databaser eller er for usikre til å publiseres.	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn Tall publiseres ikke for å unngå å identifisere personer eller virksomheter.	:
Desimaltegn	,

Forord

Impact cases blir brukt av mange forskningsinstitusjoner for å synliggjøre hvordan og på hvilken måte forskning får innvirkning på politikk, næringsliv, samfunnsliv, helse og miljø. SSB har som målsetting å levere forskning og analyser som skal være til nytte for forvaltningen, Stortinget, partene i arbeidslivet og allmenheten. For å synliggjøre hvordan og i hvilken grad SSB leverer på dette området, har vi tatt i bruk impact cases basert på aktiviteten i forskningsavdelingen.

I dette notatet beskrives arbeidet som ble gjennomført av SSB for Pensjonsutvalget (NOU 2022: 7) og det påfølgende arbeidet med stortingsmeldingen (Meld. St. 6, 2023–2024). SSB deltok i Pensjonsutvalgets sekretariat med beregninger foretatt på mikrosimuleringsmodellen MOSART, dokumentert i Rapporten 2022/22.

Statistisk sentralbyrå, 26. februar 2024

Linda Nøstbakken

Innhold

Forord	3
1. Forskningen bak	5
2. Innflytelse i samfunnet	6
3. Kildehenvisninger som dokumenterer relevans og kvalitet	8
3.1. Referanser i offisielle dokumenter	8
3.2. Avisintervjuer.....	8
3.3. Andre henvisninger.....	8

1. Forskingen bak

I et moderne velferdssamfunn er det viktig at et bredt dekkende trygdesystem er utformet effektivt, rettferdig og med et langsiktig perspektiv slik at ytelsene er forutsigbare også for framtidige generasjoner. En konsekvens av dette er at trygdesystemene er i stadig endring, men også at regelverket kan bli stort og komplekst. Dette gjør at viktigheten og relevansen av et godt utviklet og vedlikeholdt regneverktøy ikke kan overdrives. Gjennom flere tiår har MOSART vært en helt sentral modell i langsiktige analyser av hvordan det norske pensjonssystemet, og endringer i dette, virker. I 2021 og 2022 var MOSART igjen sentral da Pensjonsutvalget (NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem*) beregnet en mulig dynamisk justering av aldersgrensene i pensjonssystemet. SSBs arbeid ble dokumentert i Rapporten 2022/22 (*Dynamisk justering av aldersgrensene i pensjonssystemet: Belyst ved modellen MOSART*).

Aldersgrensene i pensjonssystemet har vært statiske (faste ved en spesifisert alder), men med en viss fleksibilitet i når den enkelte kan tre ut av arbeidslivet og ta ut sin alderspensjon. Med pensjonsreformen av 2011 ble levealdersjustering av pensjonene innført. Dette innebærer at den årlige pensjonen for gitt uttaksalder og opptjening vil bli lavere når levealderen øker. Den enkelte kan øke sin årlige pensjon ved å utsette uttaket. Mekanismen gir dermed insentiver til å utsette uttaket av alderspensjonen når levealderen øker, i praksis slik at hvert årskull har insentiver til å jobbe litt lenger enn tidligere årskull. Som en konsekvens av at aldersgrensene har vært statiske, har heller ikke MOSART hatt en mulighet for å beregne virkninger av regelfestede hevinger av aldersgrensene. Aldersgrensene i både pensjonssystemet og MOSART har vært førende for en rekke andre regler: uttakskriteriet for minste pensjonsnivå, overføringsalder fra uføretrygd til alderspensjon, øvre grense for mottak av korttidsytelser mv. Utviklingen av MOSART til å kunne analysere endringer i aldersgrensene har vært et stort og komplisert prosjekt, og sammenlignbart med den utviklingen som var nødvendig for å beregne virkninger av pensjonsreformen (Ot.prp. nr. 37, 2008–2009).

MOSART kan etter dette utviklingsarbeidet ta hensyn til en sammenkobling mellom aldersgrensene og levealdersveksten over tid. Dette var naturligvis helt sentralt for å forstå de langsiktige konsekvensene av en slik omlegging som Pensjonsutvalget ønsket å få beregnet. I kraft av at MOSART er basert på sammenkoblede registerdata som dekker hele befolkningen, er MOSART i stand til å beregne ikke bare statsfinansielle konsekvenser, men også fordelingsvirkninger mellom grupper i samfunnet. For å underbygge den brede politiske støtten til det norske pensjonssystemet, er det helt vesentlig at beslutningsgrunnlaget som brukes gir innsikt i hvordan endringer i regelverket slår ut på fordelingen av inntekt og muligheten til å gå av med alderspensjon.

De to hovedgrepene som ble beregnet i rapporten, var økte aldersgrenser og gunstigere regulering av satsene for minsteytelsene, herunder lønnsregulering. Satsene for minsteytelsene blir i dag regulert med lønnsveksten fratrukket effekten av levealdersjusteringen. Dynamiske aldersgrenser er en mekanisme som vil være nødvendig for at arbeidsføre i tilstrekkelig grad skal kunne kompensere for effekten av levealdersjusteringen, spesielt når alderen for full kompensasjon passerer dagens statiske aldersgrenser. Et annet hovedformål med disse grepene var å sikre at nivået på minsteytelsen opprettholder sin verdi relativt til andre grupper i samfunnet; lønnsinntakere ved lønnsregulering eller øvrige pensjonister ved noen grad av underregulering. Et tredje viktig formål var å gi tidligere uføretrygdete alderspensjonister en viss skjerming mot effekten av levealdersjusteringen. Ved bruk av MOSART var det mulig å se alle disse formålene i sammenheng, og finne gode avveininger med tanke på de statsfinansielle konsekvensene, fordeling og måloppnåelse.

2. Innflytelse i samfunnet

Modellen MOSART har stått sentralt i utviklingsarbeidet av det norske pensjonssystemet gjennom over 30 år. Viktigst til nå har trolig vært pensjonsreformen som ble gjennomført i 2011. Fordi Pensjonsutvalget, som leverte NOU 2022: 7 den 16. juni 2022, også hadde i oppdrag å evaluere effektene av 2011-reformen, var det naturlig at regneverktøyet som ble brukt den gangen også ble benyttet denne gangen for å sikre kontinuitet og sammenlignbarhet.

Et svært viktig spørsmål for et omfattende trygdesystem er de langsiktige kostnadene, som beregnes i MOSART. Framskrivningene som ble gjennomført for Pensjonsutvalget dannet grunnlaget for diskusjon, avveininger og konklusjoner i utvalgets arbeid.

MOSART var igjen sterkt delaktig i oppfølgingen av utvalgets rapport, levert til Stortinget av regjeringen i Meld. St. 6 (2023–2024). Regjeringen signaliserer i meldingen deres intensjon med å følge opp utvalgets forslag med kun noen mindre nyanseringer.

Per 26. februar 2024 hadde Rapporter 2022/22 (*Dynamisk justering av aldersgrensene i pensjonssystemet: Belyst ved modellen MOSART*) hatt 84 unike besøkende, hvorav 8 (9,5 %) på publiseringsdagen. Pressmeldingen «[Å gradvis øke pensjonsalder vil sikre et rimelig nivå på pensjonene for framtidige generasjoner](#)» knyttet til denne rapporten har til sammen hatt 2 359 unike besøkende, hvorav 95 på publiseringsdagen. Indirekte har rapporten hatt vesentlig bredere nedslagsfelt via NOU 2022: 7 og Meld. St. 6 (2023–2024).

NOU 2022: 7 og Meld. St. 6 (2023–2024) har nedslagsfelt som rekker utover omtale i media. Det kom inn 64 hørings svar fra samfunnsaktører, som arbeidstaker- og arbeidsgiverforeninger, interesseorganisasjoner og politiske partier. Blant disse var Arbeids- og velferdsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå, Finans Norge, Den norske aktuarforeningen, Statens pensjonskasse og Norsk Pensjon, men også fra partene i arbeidslivet, som Akademikerne, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Hovedorganisasjonen Virke, KS, LO, Parat, YS og Unio, samt interesseorganisasjoner som Eldreombudet, Landsforbundet for offentlige pensjonister, Pensjon for alle, Pensjonistforbundet og Pensjonskasseforeningen.

Gjennom media har forslagene til omlegging av aldersgrensene i pensjonssystemet møtt både forståelse og aksept, men også en del motstand. Partiet Høyre, som satt i regjering da Pensjonsutvalget ble nedsatt, er i utgangspunktet positive¹, men kommer med krav om blant annet økt aldersgrense for individuell pensjonssparing med skattefradrag, fjerning av plikten til å fratrukke ved særaldersgrense og rett til å jobbe fram til 72 år i staten for å være med på et forlik med regjeringen.² De fleste av de større aktørene som ga høringsinnspill til NOU 2022: 7 var positive. Noen av høringsinstansene, blant andre LO, trekker fram behovet for en løsning for yrkesgrupper som i mindre grad kan kompensere ved å stå lengre i jobb (ofte omtalt som sliterne i arbeidslivet).³ Tilsvarende krav kommer fra regjeringens samarbeidspartner SV.⁴ Regjeringen svarte på dette ved å foreslå et nytt utvalg i Meld. St. 6 (2023–2024).⁵ Bygningsarbeidernes fagforening og Elektromontørenes Forening, Oslo og Akershus, varsler endagsstreik den 14. mars 2024 på

¹ E24, 9. november 2023: [Høyre om pensjonsreform: – En no-brainer – E24](#)

² Altinget, 13. februar 2024: [Pensjonssamtaler i gang på Stortinget: Tre sentrale krav fra Høyre - Altinget - Alt om politikk: altinget.no](#)

³ Dagsavisen, 23. januar 2024: [Økonomi: Dette krever LO for å godta økt pensjonsalder – Dagsavisen](#)

⁴ NRK, 9. november 2023: [Brennas pensjonsplaner får krav om løsning for «sliterne» – NRK Norge – Oversikt over nyheter fra ulike deler av landet](#)

⁵ E24, 13. desember 2023: [Setter ned utvalg for å knekke «sliter»-koden i nytt pensjonssystem – E24](#)

bakgrunn av forslaget om heving av aldersgrensene.⁶ Partiene Rødt, SV og Frp mener at minstepensjonene må heves over EUs fattigdomsgrense (såkalt «EU60»), og reguleres med lønnsveksten.⁷

Debatten har hovedsakelig foregått gjennom skriftlige debattinnlegg, hvor særlig kostnadsberegningene og prognosene for de konkrete aldersgrensene for ulike årskull står sentralt. En av rapportforfatterne (Kruse) har deltatt i den offentlige debatten og gitt støtte til de konklusjoner som har blitt trukket og forslagene som er lagt fram av regjeringen.⁸ Disse konklusjonene og forslagene gjenspeiler hovedsakelig også de som trekkes i Rapporten 2022/22.

Framskrivningene vil kunne stå sentralt i det videre arbeidet med en eventuell lovproposisjon til Stortinget.

⁶ Aftenposten, 12. februar 2024: [Siste nytt fra Norge og utlandet - Foreslår økt pensjonsalder – foreninger varsler streik \(aftenposten.no\)](#) og Adressa, 12. februar 2024: [Forslag om økt pensjonsalder møter motstand – flere foreninger går til streik - adressa.no](#) og FriFagbevegelse, 12. februar 2024: [Går til streik mot økt pensjonsalder | FriFagbevegelse](#)

⁷ VG+, 16. februar 2024: [Vil presse regjeringen om pensjon: - Det er skammelig \(vg.no\)](#)

⁸ Dagens Næringsliv, 10.11.2023: [Økte aldersgrenser er nødvendig | DN](#)

3. Kildehenvisninger som dokumenterer relevans og kvalitet

3.1. Referanser i offisielle dokumenter

NOU 2022: 7 (2022, 16. juni). *Et forbedret pensjonssystem*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. [NOU 2022: 7 - regjeringen.no](#)

Meld. St. 6 (2023–2024). *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. [Meld. St. 6 \(2023–2024\) - regjeringen.no](#)

3.2. Avisintervjuer

Blaker, M., Lepperød, T., Lilleås, H. S. og Heldahl, H. (2023, 9. november). Regjeringen vil øke pensjonsalderen. *Nettavisen Økonomi*. Intervju med forsker Herman Kruse. [Pensjon, Tonje Brenna | Regjeringen vil øke pensjonsalderen \(nettavisen.no\)](#)

3.3. Andre henvisninger

Dagsnytt 18 (2023, 9. november). Vil øke pensjonsalderen. NRK. [Dagsnytt 18 - TV - 9. november 2023 : Dagsnytt 18 - NRK TV](#)

Folkvord, Jorunn (2022, 16. juni). «Det er arbeidslivet som må endres – ikke pensjonsalderen». FriFagbevegelse. [Det er arbeidslivet som må endres – ikke pensjonsalderen \(FriFagbevegelse\)](#)

Hasås, Torgny (2024, 23. januar). Dette krever LO for å godta økt pensjonsalder. *Dagsavisen Nyheter*. [Økonomi: Dette krever LO for å godta økt pensjonsalder - Dagsavisen](#)

Hjellen, B., Figenschou, K. og Havend E. L. (2023, 9. november). Brennans pensjonsplaner møter krav om løsning for «sliterne». [Brennas pensjonsplaner får krav om løsning for «sliterne» - NRK Norge - Oversikt over nyheter fra ulike deler av landet](#)

Hellesnes, Pål (2023, 10. november). Krever plan for sliterne. *Klassekampen*. [Krever plan for sliterne \(Klassekampen\)](#)

Kruse, Herman (2023, 10. november). Økte aldersgrenser er nødvendig. *DN Meninger*. [Økte aldersgrenser er nødvendig | DN](#)

Landsend, Merete (2023, 13. november). Dette betyr nye pensjonsregler for deg. *Dagbladet*. [Ufør? Dette betyr nye pensjonsregler \(Dagbladet\)](#).

Lier, Truls (2022, 16. juni). Vil at unge skal jobbe lenger: – Dytter regningen over på oss. NTB: E24/Aftenposten/Bergens Tidende. [Vil at unge skal jobbe lenger: – Dytter regningen over på oss \(NTB: Nettavisen\)](#)

Lønnå, E. og Viggen, K. (2024, 12. februar). Går til streik mot økt pensjonsalder. *FriFagbevegelse*. [Går til streik mot økt pensjonsalder | FriFagbevegelse](#)

Mauseth, Synne (2022, 16. juni). Nye pensjonsforslag: Så mye lenger må du jobbe. *MN24 Nyheter*. [Nye pensjonsforslag: Så mye lenger må du jobbe - mn24.no](#)

Mullis, Magnus Ekeli (2022, 16. juni). Vernepleier Morten (35) om høyere pensjonsalder: - Jeg tror ikke jeg holder så lenge. *Nettavisen*. [Pensjon | Vernepleier Morten \(35\) om høyere pensjonsalder: - Jeg tror ikke jeg holder så lenge \(nettavisen.no\)](#)

Nordheim, Atle (2022, 16. juni). Atle (26) risikerer å jobbe til han er over 70 år. *NRK*. [Atle \(26\) risikerer å jobbe til han er over 70 år \(NRK\)](#)

Ruud, Solveig (2024, 13. februar). Pensjonssamtaler i gang på Stortinget: Tre sentrale krav fra Høyre. *Altinget*. [Pensjonssamtaler i gang på Stortinget: Tre sentrale krav fra Høyre - Altinget - Alt om politikk: altinget.no](#)

Rydne, Nora (2023, 9. november). Høyre om pensjonsreform: - En no-brainer. *E24*. [Høyre om pensjonsreform: - En no-brainer - E24](#)

Rydne, Nora (2023, 9. november). Regjeringen vil øke pensjonsalderen. *E24*. [Regjeringen vil øke pensjonsalderen - E24](#)

Røsvik, E. Brækstad, P. og Bohlin, G. (2024, 16. februar). Vil presse regjeringen om pensjon: - Det er skammelig. *VG+ Nyheter*. [Vil presse regjeringen om pensjon: - Det er skammelig \(vg.no\)](#)

Spence, T., Murray, S. M. og Aas, O. I. (2023, 14. desember). Ny reform: Så mye mer må du jobbe i fremtiden for å få same pensjon. *Aftenposten politikk*. [Ny reform: Så mye mer må du jobbe i fremtiden for å få samme pensjon \(aftenposten.no\)](#)

Storvik, Anne Grete (2022, 17. juni). SSB-forskere: Gunstig å gradvis øke pensjons-aldersgrensen. *Finanswatch*. [Gunstig å gradvis øke pensjons-aldersgrensen \(Finanswatch\)](#)

Strømshoved, K. A., Talsnes, S. og Steen, J. (2023, 15. desember). Nytt forslag: Vil øke pensjonsalderen. *TV2 Nyheter*. [Nytt forslag: Vil øke pensjonsalderen \(tv2.no\)](#)

Svendsen, Helle Lyng (2022, 16. juni). Hamrer løs mot Pensjonsutvalget: - Det er lett for direktørene og professorene å jobbe lenge. *Nettavisen Økonomi*. [Rødt, Bjørnar Moxnes | Hamrer løs mot Pensjonsutvalget: - Det er lett for direktørene og professorene å jobbe lenge \(nettavisen.no\)](#)

Søberg, Are (2023, 11. november). Politikerne vil ha mer penger å leke seg med. *Nettavisen*. [Politikerne vil ha mer penger å leke seg med \(Nettavisen\)](#)

Tollersrud, T., Henriksen, T. K. og Knutsen, M. (2022, 16. juni). Nye pensjonsforslag. Så mye lenger må du jobbe. *NRK*. [Nye pensjonsforslag: Så mye lenger må du jobbe - NRK Norge - Oversikt over nyheter fra ulike deler av landet](#)

TV2 Nyhetene Nyhetskanalen. (2022, 16. juni kl. 10:00) Pensjonsutvalget presenterer sin rapport på pensjonsreformen fra 2011.

Wangberg, Ida Søraunet (2022, 16. juni). Pensjonsutvalgets forslag slaktes av fagforeningsnettverk: - Feil å tvinge folk til å jobbe helsa av seg. *Fagbladet*. [Pensjonsutvalgets forslag slaktes av fagforeningsnettverk: - Feil å tvinge folk til å jobbe helsa av seg - Fagbladet.no](#)

Werner, Kjell (2023, 11. november) Vi må stå lenger i jobb. *Dagsavisen*. [Vi må stå lenger i jobb \(Dagsavisen\)](#)

Wiermyhr, Lisa (2023, 9. november). Regjeringen vil øke pensjonsalderen. *Finansavisen*. [Regjeringen vil øke pensjonsalderen | Finansavisen](#)